ΡΟΥΓΙΑ ΤΑΠΙΡ - ΝΤΟΥΝΙΑ ΤΑΠΙΡ

(Κόσμος κι όνειρο είν' ένα)

Διήγημα

του Πέτρου Στυλιανού

Απ' το Καϊμακλί ο κυρ Γιάννης κατεβαίνει κάθε τόσο μέ το τραίνο, με τους δυο γιους, το Θωμά και το Μιχάλη, στο Τραχώνι. Ο σταθμάρχης, σκέτη γλύκα, ο Πετρωνάς, τούχει φυλαγμένο στην αποθήκη του σταθμού το ποδήλατο. Κάθε που συναντιούνταν στο σταθμό με τον κυρ Γιάννη, ο Πέτρος έτρεχε, κλέβοντας κάποιες στιγμές απ' τη δουλειά του, νά φτιάξει καφέ στο φιλοξενούμενό του. Κάθονταν σε λίγο μαζί για να ψιλοκουβεντιάσουν για το Μεγάλο Πόλεμο, που τα βαριά του νέφη κατεβαίναν απειλητικά ίσαμε τους γαλάζιους ουρανούς και τους γελαστούς γιαλούς της Κύπρου. Είχε κιόλας, απ' το Μάη, πέσει, ύστερα από γενναία αντίσταση των Κρητικών και του στρατού, που την προάσπιζε, η Κρήτη κι οι Εγγλέζοι γιόμισαν με κούκους χωματένιους τους κάμπους της Μεσαριάς, για να αποτρέψουν τις προσγειώσεις της Λουτφάβε και να δυσχεράνουν το ρίψιμο των αλεξιπτωτιστών της. Τρύπησαν ακόμα τα σπλάχνα της γης φτιάχνοντας αντιαεροπορικά καταφύγια, μεγάλα στα βουνά και μικρά στους κατοικημένους χώρους, Έστησαν κάτω από τις δεντροστοιχίες της σιδηροδρομικής γραμμής, στο Τραχώνι, στρατώνες με Πακιστανούς, Ινδούς π' ανάμεσά τους ξεχώριζαν με τ' ανάστημά και το κούρεμά τους οι Γκούρκας, κι Εγγλέζους. Ένας από τους τελευταίους δείχνει ιδιαίτερη αγάπη στο Μιχάλη, που 'χει, ίδιο εγγλεζάκι, κατάξανθα μαλιά. Ο Τζων του χαϊδεύει το κεφάλι - απαράλλακτος ο γιος του που έχει, πεντάχρονο, αφήσει στην Αγγλία μοιάζει ο Μιχάλης - και του χαρίζει ένα χρυσό φλουρί. Πύκνωσαν οι βρετανικές αρχές τις τηλεφωνικές εγκαταστάσεις με καλώδια στα μεσορίνια και στα βουνά, όπου είχανε στρατοπεδέψει στρατιώτες της Κοινοπολιτείας, που περίμεναν με το δάχτυλο στη σκανδάλη τα σμήνη της γερμανικής αεροπορίας ώρα την ώρα να φανούν στους ουρανούς της Κύπρου. Στήνανε τ' αυτιά τους στα λεγόμενα ο Μιχάλης και ο Θωμάς και παίρνανε έτσι μια πρώτη γεύση απ' το μακελιό και την απερίγραπτη φρίκη του πολέμου. Κι ωρίμαζαν σαν γουρμάζουνε τα κηπευτικά της γης μας, όταν το κάμα του ήλιου τα βαρεί πυρό καταμεσίς του Πρωτογιούνη, του Δευτερογιούνη και του Δεκαπενταύγουστου.

Ο κυρ Γιάννης φίλευε με κάνα μπουκάλι κουμανταρία ή μονάστερο τον Πέτρο, έβαζε στο σκελετό του ποδηλάτου το Θωμά και το Μιχάλη και τραβούσε ντουγρού για την Κυθρέα. Τον έκαιγε να φτάσει μια ώρα νωρίτερα, στ' αγρόκτημά του, στο Σαράγιο, που τόστησε ξοικονομώντας τις δούλεψές του στην Αμέρικα - όπου, μικρός ακόμα, ξενιτεύτηκε - για κοσπέντε τόσα χρόνια. Είχε κι αλλού αγρόκτημα ο κυρ Γιάννης. Και στο Καϊμακλί, απ' τη μεριά του πεθερού του, του Τσιάππα και στο Παλαίκυτρο - που 'πιανε, στο τελευταίο, μπόλικα λεφτά απ' τα πότιμα μαξούλια, μα

πιότερο απ' το σουσάμι και το σταροκρίθι και στη μεριά της Τύμπου. Μα σα το τριαντάφυλλο τ' αγρόκτημάτου στο Σαράγιο άλλο δεν ελόγιαζε. Πριν όμως φτάσει στο Σαράγιο, ο Γιάννης κόνεβε στα σπίτια των γεωργών συνεργατών του, για να οργανώσει ξεχωριστά με τον καθένα το σκάλισμα, το πότισμα, το κόπρισμα, το κλάδεμα, το ξεβοτάνισμα, τη συγκομιδή της ελιάς, των κηπευτικών, της κραμπερής, της κουκκερής, της ντοματερής, της πατατερής, των εσπεριδοειδών, του σταριού. Όσους συνεργάτες λείπαν απ' τα σπίτια, τους συναντούσε σε λίγο στα καφενεία του Σαράγιου. Εδώ ο Κεφαλόβρυσος άφηνε για άλλη μια φορά να ξεδιπλωθούν οι σειρές με τους καταρράκτες των νερών του, ορθόχαιτα, ξεκαπίστρωτα φαριά, που φρουμάζουνε σπαργώντας στον οργασμό της άνοιξης, σμέρες που σουρίζουν με λαγνεία και σέρνουνε τραγούδι βακχικό κι επιθαλάμιο.

Κάθονταν στα καφενεία. Κερνούσανε καφέ τον κυρ Γιάννη και με σουμάδα τους μικρούς φορτώνοντάς τους με δεκάδες λίζα. Φεύγοντας επισκέφτονταν τους θειούς και τις θειές, που δεν ήτανε λίγοι: Τον Αντρέα, την Άννα, π' απόμεινε χήρα κι αγωνιζότανε μερόνυχτα, μαυρομαντηλοφορούσα - ίδια η γνωστή φιγούρα η παπαδιαμάντεια, με τη Μαυρομαντηλού, που αγωνιζότανε να στήσει το νοικοκυριό της και ν' αναστήσει το μονάκριβό της γιο μ' ένα χωραφάκι που της ξέμεινε - το Μιχάλη, τη Δέσποινα, τη Μαρία, την Αρτεμισία, το Δημητριανό, που πήρε το όνομά του απ' τον ομώνυμο πολιούχο άγιο των Χύτρων και τον Παναγιώτη, που ήτανε σαΐνι της πολιτικής, στέλεχος της προοδευτικής παράταξης και δημοτικός σύμβουλος. Τους κερνάγανε κι εδώ καφέ με παξιμάδι ή γλυκό του κουταλιού: πότε κεράσι κι άλλοτες σταφύλι, καρυδάκι, καϊσί, κιτρομηλάκι ή μελιντζανάκι.

Περνούσαν ύστερα απ' το χανούτι του Αντρέα του Ουστά, του αρχιπαπουτσή του Σαραγιού με τα δώδεκα τσιράκια, μισά τουρκάκια και μισά ρωμιά, που κάθε φορά που βλέπει τον κυρ Γιάννη δεν μπορεί να μην τον κεράσει με μια-δυο ξέχειλες ποτηριές κρασί σπιτιάσιμο, γλυκό σαν νέκταρ από τη νταμιντζάνα που 'χει στημένη για τ' απρόσμενα κεραστικά, δώρο σταλμένο απ' το Πολιτικό - το φημισμένο για τ' ολόγλυκο το σπιτικό κρασί του - απ' την κουμπάρα του τη Χριστινού. Έλεγε στη συνέχεια μια καλημέρα στο ράφτη του, το Γιώργη το Βελάδη, ένα λεβέντη στο κορμί και στη δουλειά μόδιστρο, χαιρέταγε το Σάββα τον Αλετράρη, δίπλα. Τέλος έφτανε με τα μικρά στο σπίτι του πατέρα, του Γιώρκου Φυτιρίκκου, που βρισκόταν στην Καμάρα, δίπλα στ' αρχοντικό του Πετρή του Γιωρκάτζη. Κουκούβιζαν ο Θωμάς κι ο Μιχάλης κοντά στον παππού κι ακούγανε τις ιστορίες που τους έλεγε. Κι είχε πολλά να διηγηθεί απ' τα πολήμερα ταξίδια του με το κάρο στον Απόστολο Αντρέα και στα χωριά του Ριζοκάρπασου, όπου πουλούσε τις πραμάτειες του.

Πιάνανε στη συνέχεια στο στενό δρομάκι του Εφέ, αφήναν στα ζερβά τους το πανύψηλο διώροφο σπίτι του Σάββα τ' Αλετράρη, που ξεχώριζε, αναμεσίς στα δυο περβόλια του απ' όλα τα σπίτια της περιοχής και φτάνανε κάποτες στ' αγρόκτημά τους, στον Καλαϊτζή,

που 'χε σύνορά του στα βορεινά το περβόλι του Σαββή του Αλετράρη, στο νότο τα περβόλια του Κοκλή και στ' ανατολικά του Αντρέα του Χατζημιχάλη. Δυτικά το χωράφι της θειάς Άννας.

Στο περίφραχτο περβόλι οι πορτοκαλιές, οι μαντορινιές, οι γλυκολεμονιές, οι νεραντζιές, οι χρυσομηλιές, οι συκές, οι ροδακινιές κι ροδιές κεντούσανε την άνοιξη τους ουρανούς. Στήνανε καμβάδες με ζωγραφιές πρωτόγνωρες. Σέρνανε χορό με την τρελή ροδιά προλάτισσα, σαν την τρελή ροδιάτου Ελύτη να σκορπάει το καρποφόρο γέλιο της μ' ανέμου πείσματα και ψιθυρίσματα, να σπαρταράει με φυλλωσιές νιογέννητες τον όρθρο, ανοίγοντας όλα τα χρώματα ψηλά με ρίγος θριάμβου. Μα η τρελή Ελύτικη ροδιά δεν ήταν μόνη, που μαχόταν τη συννεφιά του κόσμου. Ήτανε δίπλα της πολλές, δεκάδες αυταδέλφια της, που στολίζονται με εκατόλογιω φτερά, αιχμαλωτίζοντας το βασιλιά ήλιο με χίλια - μύρια φασματοσκόπια. Κι ιππεύοντας τον Πήγασο διαμηνούσαν σελαγίζοντας την καινούρια π' ανέτελλε - πιο φωτεινή και απ' τα πεφταστέρια - Ελπίδα!

Στ' ακροσύνορα του περίφραχτου περβολιού πεντοβολούσαν ροδοδάφνες και θρασομανούσανε δωδώνιες, ενώ στ' αυλάκια βρυάζανε οι καρδαμύλλες, ο πριντζόλος κι ο ποταμοϊτάνος. Στις νεροσυρμές του Κεφαλόβρυσου, που διακλαδίζεται απ' τη Συρκανιά ως το Παλαίκυτρο, κατοικοεδρεύουνε πεταλίνες και βατράχια, καβουρίνες και παπάκια και δροσίζονται σμέρνες και νεροφίδες, χήνες και άμετρα υδροχαρή, βέλη που τοξεύονται μεσούρανα, σπαθιά που ανεβοκατεβαίνουν στην ατμόσφαιρα, λογχίζοντας τ' όνειρο με τιτιβισμούς και παραγγέλματα, προσταγές και σήματα.

Στα νεράβλακα ολόξανθες, μαρμαίρουσες, φρικιώσεις και στην απαλότερη μολπή τ' ανέμου, αναδείχνοντας κολπώσεις και πτυχώσεις άμετρες, αστερόεσσες, οι λεύκες.

Στ' απερίφραχτο περβόλι οι συκιές, οι ελιές, οι σκαμιές, κι οι εχτάσεις που δέχονταν καλοδεχούμενες στα χώματά τους τις μπάμιες, τα φασολάκια, τις κολοκυθιές, τις ντοματιές, τις λουβιές, τις μελιντζάνες, τα σέλινα, τις μεγαλοπιπεριές, τις κουλούμπρες, τις κουνουπιδιές, τα ολόγλυκα κραμπιά, που φερμένα απ' την Ασία, κάναν απ' την Κυθρέα το γύρο και τη γνωριμία τους με την Ευρώπη.

******

ΣΤΟ περβόλι ζούσαν μόνιμα ο Χασάνης, ένας εξηνταπεντάρης κατάμαυρος Τούρκος, γι' αυτό και τον βαφτίσαν Μαυροχάσανο, μ' άσπρα ομως μαλλιά και μ' άσπρα δόντια, με τη γυναίκα του, την ψηλόξανθη Εμινέ, γεροδεμένη, με σπάνια σίγουρα στα νιάτα της ομορφιά. Ποιος ξέρει ποιας εξισλαμισμένης γενιάς νάταν σπλάχνο και ξεστράτησε! Ο Χασάνης με την Εμινέ ζούσαν από χρόνια στ' αγρόκτημα, στ' ανώϊ. Κάτω ήταν οι στάβλοι με τα ολλανδέζικα γελάδια. Άρμεγε τις γελάδες η Εμινέ και το γάλα που το κατεβάζουνε σε δοχεία στην άκρια του δρόμου, και το μάζευε πολύ πρωί το αυτοκίνητο της γαλακτοκομίας των Μάκη και Χαραλαμπίδη. Όμως σαν ξεπέφτανε οι τιμές στον καιρό της προβατογένας, η Εμινέ έφτιαχνε το γάλα της χαλούμια:

έστηνε το χαρτζί, άναβε τα ξύλα, βουτούσε την πηδιά κι η αναρή και τα χαλούμια ήσαν έτοιμα. Ρίχνανε τα χαλούμια σε κούζους και τα σκεπάζανε μ' αλάρμη αρτίζοντάς τα με μοσκόριζες και δυόσμο, για να ανατρέψουν έτσι τις συνθήκες ανάπτυξης τ' απηνιτουρκού. Ο κυρ Γιάννης μετάφερνε τα κλειστά δοχεία με τα χαλούμια στην αγορά της Χώρας και τα μουσκοπούλαγε. Στον καιρό του τρύγου της ελιάς καπου δεκαπέντε με είκοσι Τουρκάλες από το Μπέη Κιογιού και την Επηχώ κι άλλες τόσες Ρωμιές από τη Βώνη ολοκλήρωναν σ' ένα μ' ενάμισι μήνα των ελιών το μάζεμα. Αφού τις ρίχνουν με καλάμι, τις απλώνουν σε σακούλες, τις διαχωρίζουν επί τόπου. Τις πράσινες για σπαστές και λάδι και τις μαύρες τις ρίχνουν σε βαρέλια για συντήρηση και πώληση.

Η Εμινέ κι ο Χασάνης καταπιάνονται και με τον ντοματοπολτό. Βάζουν τις ντομάτες να φουσκώσουν μια-δυο μέρες σε βαρέλλες. Κι ύστερα με το πατούρι, στεριωμένο σε δυο ξύλα παράλληλα, κουλιάζουν το ζουμί, που καθαρίζει από τα φλούδια τους και τους σπόρους το χυμό, που πέφτει στο χαρτζί. Ρίχνουν το χυμό στα σακούλια, που τα κρεμούν σε σκάλες ή σε δέντρα νά στραγγίξουν.

Σαν αποστραγγίζονται, βάζουν τον ντοματοπολτό σε ξύλινα βαρέλια και στη συνέχεια σε δοχεία τενεκεδένια για ναν ευκολομετάφερτα. Ρίχνουν αλάτι στα βαρέλια και στα σακούλια, για να μη μυρίσει ο ντοματοπολτός, και πετούν τις φλούδες και τους σπόρους ανάκατες με βαμβακόπιττα στα γελάδια. Σμίγουν την τροφή με φρέσκα χόρτα, ζαρζαβατικά, κολοκύθια, μπάμιες. Ένα μεγάλο δωμάτιο χρησιμεύει για το καματερό, τους μεταξοσκώληκες, που τους απλώνουν σε μεγάλες ψαθαριές, που τις δένουνε οι ίδιοι οι κάτοικοι με καλαμιές και φρέσκα συκαμιόφλουδα, π' αντικαθιστούσαν το σκοινί. Τρέφουν τις μεταξοσκώληκες με φύλλα συκαμιάς. Ερχόταν μετά το κουκούλιασμα του καματερού, ο μεταξάς, που έστηνε τη λεαίνη του στο περβόλι του κυρ Γιάννη και με τα σύνεργά του έβγαζε τα βρουλιά με το μετάξι.

****

Κάθε φορά που ο κυρ Γιάννης κατεβαίνει στο περιβόλι, κρατάει και ένα καλάθι με τρόφιμα. Προσφέρει μερικά στη μητέρα του και τα υπόλοιπα τα κουβαλούσε στο περβόλι. Μεταφέρνει ψωμιά, ρέγγες, λουκάνικα χοιρινά, που αρέσουν στο Χασάνη ιδιαίτερα και μπουκάλια με κρασί. Σαν τάβλεπε η Εμινέ, θρήσκα και θεοσεβούμενη, διαπορούσε.

- Μα για ποιον είν' τούτα τα λουκάνικα, κυρ Γιάννη;

- Μα για μένα, φυσικά!

- Μπας κι είναι για το Μαυροχάσανο, κυρ Γιάννη;

- Χριστός κι Απόστολος! Τι είναι αυτά που λες; Για το Χασάνη είναι μόν' οι ρέγγες και για μένα τα λουκάνικα.

Μα η Εμινέ ήταν καχύποπτη και δεν τάβαζε κάτω. Προσπαθούσε να ξεψαχνίσει το σύζυγό της, που της παράσταινε το φανατικό στο κοράνι και πιστό μουσουλμάνο.

- Σαν να μου κάνεις μπερμπατιές τις μέρες τούτες, Χασάν! Βρε μπας και σ' αρέσουν τα λουκάνικα του Γιάννη;

- Ε, όχι και τα λουκάνικα, Εμινέ! Μάρτυράς μου ο Προφήτης κι ο Αλάχ, αν σου λέω ψέματα!

Κι ο Χασάνης απευθυνότανε αργότερα στο Γιάννη.

- Έφερες, αφεντικό, τις ρέγγες όπως τις προάλλες ξηγηθήκαμε; Κι έκλεινε χαρακτηριστικά στ' αφεντικό το μάτι.

- Τις έφερα, Χασάν!

Κι ο Χασανάκης, πότε μόνος, πότε με τ' αφεντικό αντάμα κατευθυνόταν στα βορεινά του περβολιού, ψήνοντας τα λουκάνικα και τις ρέγγες που τα γεύονταν άπληστα κι οι δυο τους.

Όμως η μυρωδιά απ' τις ρέγγες και τα λουκάνικα, χτυπούσε στα ρουθούνια την Εμινέ, που ψυχανεμιζότανε τον κίνδυνο κι έπεφτε πάνω στο Χασάν αργά το σούρουπο σαν έφτανε στ' ανώϊ. Κι απαρατήρητο δεν έμενε απ' την Εμινέ το ταρακούνημα στο περπάτημα του άντρα της.

- Σάμπως πολύ ταρακουνιέσαι απόψε Χασάν. Τάπιες πάλι;

- Μα πώς σούρθε πάλι τούτο; Ξεχνάς την κοίλη Εμινέ, που με βασανίζει χρόνια;

Κι ο Χασάν με το δικαιολογητικό του χαλασμένου κοιλεπίδεσμου κι άλλοτες του κεφαλόπονου, καβαντζάριζε τον κίνδυνο.

Μα το κέφι δεν μπορούσε να αποκρυβεί σε τέτοιες ώρες κι ο Χασάνης, όταν πια το μεράκι πυρπολούσε την καρδιά του, στέριωνε ένα κόκκινο γαρύφαλλο στ' αυτί, έβγαινε στο μπαλκόνι κι άφηνε την καρδιά του να τραγουδήσει λέφτερα κάνα κατάγλυκο τουρκικό μακάμι, που υπογράμμιζε το πρόσκαιρο και το μάταιο του κόσμου.

- Ρουγιά ταπίρ! Ντουνιά ταπίρ!

- Κόσμος κι όνειρο είναι ένα!

Αντιλαλούσαν οι νότες του ποθοπλανταγμένου μακαμιού, που ξυπνούσε στις Ρωμιές, που τον κρυφάκουγαν, πόθους ανομολόγητους.

Κάποτες ο Χασάνης ξεκλέβει κάποιες ώρες και πετάγεται ως το Σαράγιο, να πιει ένα ποτήρι κρασί ή κάνα ποτήρι μονάστερο με το δάσκαλο το Χρίστο το Λογγίνο, το Μιχάλη τον Πελετιέ και δυοτρεις άλλους στην ταβέρνα του Τσιοπάνη για στου Αντωνή του Βαφειάδη. Μα το ένα ποτήρι γίνονται δυο, δέκα, είκοσι και καμιά φορά τους βρίσκουνε τα ξημερώματα να κουτσοπίνουν και να τραγουδούν τούρκικα και ρωμαίϊκα τραγούδια. Καμιά φορά πίνει κι ένα ποτήρι στο παντοπωλείο του μουχτάρη, του Κώστα του Μαλαού σαν του δένει μια σαρκά ή του κάνει κάνα κουτσοδούλι. Στο σπίτι του Σαββή τ' Αλετράρη - τα περβόλια τους με το περβόλι του Μπάρμπα Γιάννη γειτονεύαν και μοιάζουνε σα δυο σταγόνες πεντακάθαρο νερό - πολλές φορές έτρωγε κι έπινε μαζί τους. Ερχότανε κάποτες κι ο Σάββας στα μεγάλα κέφια του, άρπαε το μαντολίνο και τραγουδούσε τα τραγούδια του συρμού: τη Σαμιώτισσα με

τις τρεις ελιές και με τα μαύρα μάτια, τη Βαλένθια, που την είχανε στημένη οι τραγουδιστές στις καρδιές τους φτιάχνοντάς της εκεί μέσα «παλατάκι ονειρευτό», για την Κωνσταντινούπολη που τα κορίτσια της είχαν κάνει τρελούς τους τραγουδιστές, για την αμμουδιά του Φαλήρου που είδε κάποτε ο τραγουδιστής εκείνην «να χορεύει μια βραδιά», και τούρθε, λέει, τρέλα «και σε μια ώρα της χαρίζει τη ζωή», για κάποιο μεγάλο Σάββατο το βράδυ, που συνάντησε μια νέα στο σκοτάδι κι άλλα. Φτάναν όμως κάποτε και στα κλέφτικα και τα αρματολικά. Μιλούσαν για τη μαύρη τη νύχτα στα βουνά που ζει ο κλέφτης και που στις μαύρες ώρες της ξεσπαθώνει, για το λυγερό και κοφτερό σπαθί του μαύρου κλέφτη, για το γέρο Δήμο, για τον περίφημο θούριο του Κοκκινάκη

«Ω! λιγερόν και κοπτερόν σπαθί μου,

και συ τουφέκι φλογερόν πουλί μου...»,

που στο Χασάνη καμιά δυσκολία δεν έκανε να τ' ακούει, έστω και αν άφηναν κάποιες έμμεσες αιχμές για την παλιά αυτοκρατορία των δοξασμένων Πατισάχ.

Η Εμινέ στράτευε πολλές φορές το Θωμά και το Μιχάλη στον ίσιο δρόμο. Κι όποτε τους έβαζε να φάνε - πότε τη φρέσκια αναρή με τη ζάχαρη, σερβιρισμένη σε βαθιές πήλινες γαβάθες κι άλλοτες τη τσίππα από αποβουτυρωμένο φρέσκο γάλα, πούβαζε στα παραθύρια, κατά-άντικρις στο βοριά, κρατώντας έτσι δροσερό το γάλα κι αφαιρώντας το με κουτάλι το βούτυρο, αλειμμένη στο ψωμί με μέλι απ' τα δικά τους τα τζιβέρκα, καμωμένο από ανθούς της νεραντζιάς και της λεμονιάς και το μοσκομύριστο θυμάρι στα μεσορείνια - τους κάθιζε στα γόνατά της και τους συμβούλευε.

- Να τιμάτε τον πατέρα, που δούλεψε και δουλεύει σκληρά για σας. Να προκόψετε στο σκολειό, να τελειώσετε τις σπουδές σας. Να σταδιοδρομήσετε στην κοινωνία.

Σαν την παρακαλούσαν, οι Χριστιανοί, η Εμινέ άναβε στη φουκού ή στη νησιά φωτιά κι αναστρέφοντας τη σάτζη, που πάνω της τοποθετούσε τα ξορκιστικά του φόβου σύμβολα, «έβγαζε το φόβο» των μικρών παιδιών. Ράντιζε τη σάτζη με νερό από ποτήρι και το είδωλο της πρόκλησης του φόβου εμφανιζότανε στη σάτζη: τα δόντια ή το κεφάλι του σκυλιού, του φιδιού, των ερπετών, ζώων που προκαλούσαν το αίσθημα του φόβου στους μικρούς, οι καβουροδαγκάνες κ.ά. Με παράλληλα παιδικά πηδήματα πάνω απ' τη φωτιά και τη σάτζη, με δυο τρία απαλά μπατσάκια στα παιδομάγουλα, ο φόβος εξαφανιζότανε...

Κάποτες σαν ερχότανε στο κέφι η Εμινέ τραγούδαγε μαθαίνοντας στο Θωμά και στο Γιάννη κάνα τούρκικο τραγούδι του συρμού.

****

ΣΤΗΝ εισβολή του 1974, ο Μιχάλης πρόλαβε και κατέβηκε στην Κυθρέα, πριν ακόμα σπάσει η γραμμή της Μιας Μηλιάς. Στόχευε να φέρει την Εμινέ και το Χασάνη στο Καϊμακλί, για να ξεφύγουνε